

References

1. Akchurina-Muftieva N.M. Dekorativno-prikladnoe iskusstvo krymskikh tatar pervoi poloviny XX vv. / Akchurina-Muftieva N.M. – Simferopol': SGT, 2008. – 392s.
2. Asan E. Krymskaia kamennaia letopis'. Sozidanie na protiazhenii tysiacheletii / E. Asan // Qasevet. – 2002. – № 29. – S. 26-29.
3. Ginzburg M. Dekorativnoe tvorchestvo / M. Ginzburg // Zabveniiu ne podlezhit. – Kazan': Tatarskoe knizhnoe izdatel'stvo. – 1992. – S.223-227.
4. Zaatov I. Krymskotatarskoe dekorativno-prikladnoe i izobrazitel'noe iskusstvo / I. Zaatov – Simferopol': TARPAN, 2003. – 336s.
5. Kontrol'skaia M.V. Valentina Kontrol'skaia – sobiratel'nitsa ornamentov Kryma XII-XX vv./ M.V. Kontrol'skaia // Golos Kryma, Simferopol', 2005. – № 47.
6. Lazarev F.V. Perspektivizm i interval'nost' / F.V. Lazarev // Uchenye zapiski Tavricheskogo natsional'nogo universiteta. – T. 15. – № 2. – S. 3-16.
7. Nimetulla Z. Kovannyi ornament. Khudozhestvennaia obrabotka metalla v Krymu / Nimetulla Z. // Qasevet. – 2002. – №29. – S.18-21.
8. Novoselov M. M. Interval abstraksii kak problema metodologii / M.M. Novoselov // Uchenye zapiski Tavricheskogo natsional'nogo universiteta. – 2002. – T. 15. – №1. – S.17-30.
9. Sagatovskii V. N. Filosofii kul'tury: predmet i bazovye poniatii / V.N. Sagatovskii // Paradigma. – Sankt-Peterburgskii gos. universitet, 2008. – Vyp. 11. – S. 2-26.
10. Khalil D. Graficheskii stil' myshleniia. Evoliutsiia Osmanskogo iskusstva kalligrafii i ego мастера / D. Khalil // Qasevet. – 2002. – №29. – S. 22-25.
11. Chepurina P.Ia. Ornamental'noe tkan'e krymskikh tatar / P.Ia. Chepurina // Krymskie tatary. – Simferopol': Dolia, 2005. – S. 483-501.
12. Chervonnaia S.M. Iskusstvo tatarskogo Kryma / S.M. Chervonnaia. – Moskva-Berlin, NII teorii i istorii izobrazitel'nykh iskusstv, 1995. – 320 s.
13. Churlu M. Iazyk krymtatarskogo dekorativnogo iskusstva / M. Churlu // Qasevet. – 2008. – № 33. – S.56-61.

УДК 2-264:251:932:096.1](32)"332/30до н.е."

Масалова Крістіна Юріївна

здобувач кафедри культурології та інноваційних культурно-мистецьких проєктів Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
e-mail: k.masalova@gmail.com

РОЗТАШУВАННЯ ДІТЕЙ ХОРА У СЦЕНІ З 17-Ї ГЛАВИ КНИГИ МЕРТВИХ У КОНТЕКСТІ СПАТІАЛЬНИХ ТА АНТРОПОГОНІЧНИХ УЯВЛЕНЬ СТАРОДАВНІХ ЄГИПТЯН (на матеріалі джерел Птолемеївського періоду)

Статтю присвячено сцені з числа віньєток-ілюстрацій Книги мертвих в останній фазі її існування – Птолемеївському періоді. На базі попереднього композиційно-типологічного аналізу було виявлено специфічні риси сцени, що стосуються розташування богів, дітей Хора, у композиції сцени. Було виявлено найбільш поширену диспозицію богів один до одного, що дало можливість інтерпретувати цю рису. Запропоновано семантичну інтерпретацію сцени в контексті спатіальних та антропогонічних уявлень стародавніх єгиптян, що пов'язували дітей Хора зі сторонами світу та з кінцівками людини.

Ключові слова: Книга мертвих, віньєтки, діти Хора, давньоєгипетська міфологія, Птолемеївський період.

Масалова Кристина Юрьевна, соискатель кафедры культурологии и инновационных культурно-художественных проектов Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Размещение детей Хора в сцене из 17-й главы Книги мертвых в контексте спатіальных и антропогонических представлений древних египтян (на материале источников Птолемеевского периода)

Статья посвящена одной из сцен из числа ви́ньеток-иллюстраций Книги мертвых в последней фазе ее существования – Птолемеевском периоде. На базе предварительного композиционно-типологического анализа были выявлены специфические черты в композиции сцены, касающиеся размещения ее основных элементов – детей Хора. Была выявлена наиболее распространенная диспозиция богов по отношению друг к другу, что дало возможность проанализировать эту черту. Предложена семантическая интерпретация сцены в контексте спатіальных и антропогонических представлений древних египтян, которые связывали детей Хора со сторонами света и с конечностями человека.

Ключевые слова: Книга мертвых, ви́ньетки, дети Хора, древнеегипетская мифология, Птолемеевский период.

Masalova Kristina, aspirant of the academic department of cultural studies and innovative cultural and artistic projects of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Disposition of the children of Horus in the scene from chapter 17 of the Book of the dead in the context of the spatial and the anthropogonic believes of the ancient egyptians (according to the Ptolemaic sources)

The article is devoted to the scene from the number of vignettes-illustrations of the Book of the Dead in the last phase of its existence, the Ptolemaic Period. Some interesting features of the scene were distinguished, according to the

previously made compositional and typological analysis. These features are linked with dispositions of the four gods, the Children of Horus, in the composition of the scene. The most general disposition of gods between each other was determined, what gave an opportunity to interpret this feature. Semantic interpretation was made according to the spatial and anthropogenic conceptions of ancient Egyptians, who connected the Children of Horus with cardinal points and with the limbs of a person.

Keywords: the Book of the Dead, vignettes, Children of Horus, Ancient Egyptian mythology, Ptolemaic Period.

У давньоєгипетській міфології діти Хора вважались покровителями померлого. Кожен з них оберігав один з чотирьох життєво важливих для посмертного переродження органів муміфіковано тіла людини. З ними також були пов'язані такі елементи поховального інвентарю як канопи – спеціальні посудини, в яких ці органи, виокремлені під час обряду муміфікації, зберігались. Кришки цих чотирьох посудин робились у формі голів дітей Хора: посудина, в якій зберігалась забальзамована печінка, охоронялась богом Амсеті, її кришка мала форму людської голови з бородою; легені знаходились у посудині, покровителем якої був Хапі із головою бабуїна; канопи, в яких зберігався шлунок, знаходились під заступництвом Дуамутефа, твариною якого був шакал; кишечник, під захистом Кебехсенуфа, зберігався у канопах з кришками у формі голови яструба [15, 79–80; 25, 59–60].

Дітей Хора часто зображували на віньєтках Книги мертвих, малюнках-мініатюрах, що ілюстрували та доповнювали її текст. Так і у 17-й главі, одній з найважливіших та найбільш тиражованих глав Книги мертвих [1, 60; 7, 22, 24; 5, 32, 38; 23, 123] (детальніше про 17-у главу, див.: [5; 10]), міститься віньєтка, на якій ці боги зображуються. У досліджуваній період їх найчастіше зображували саме у формі каноп, котрі оточували скриньку, призначення якої різні вчені трактують по-різному (ми умовно називаємо її "похованням Осіріса", що відповідає тексту, який супроводжує цю віньєтку [4]); на верхівці цієї скрині зображується голова померлого.

Сцена з дітьми Хора та "похованням Осіріса" в контексті спатіальних уявлень

У серії попередніх статей було визначено джерельну базу для дослідження (що склала 90 документів з Книгою мертвих, відтвореною на папірусах та бинтах мумій) [4], а також було проведено композиційно-типологічний аналіз сцени [2; 3], що дозволив виділити певні закономірності, деякі з котрих викликали особливий інтерес. У цій статті буде зроблена спроба проінтерпретувати особливості, пов'язані із розташуванням богів у досліджуваній сцені.

Композиційно-типологічний аналіз показав, що будь-який з чотирьох богів може бути розташований на будь-якому з чотирьох доступних місць в композиції і закономірностей стосовно "прив'язки" бога до конкретного місця не було виявлено. При цьому дуже явна тенденція простежувалась стосовно розташування богів по відношенню один до одного. Одна зі схем розташування богів склала 60% (із урахуванням гіпотетичних варіантів – 70%) від загальної кількості джерел, котрі можливо було проаналізувати (при тому, що інші схеми складали 2–6%; ще одна схема, що склала 12%, буде згадана далі). Така статистична перевага дає можливість називати цю схему "канонічною" для даного періоду та вказує на можливість скритих у сцені (зокрема в аспекті розташування богів) міфологем (що, в цілому, є характерним для віньєток Книги мертвих [8, 14]).

"Канонічна" схема розташування богів по відношенню один до одного має такі закономірності: Дуамутеф розташовується по один бік від "поховання Осіріса" з Амсеті, в той час як Кебехсенуф з Хапі – по інший; при цьому, у "квадратних" композиціях навпроти Дуамутефа розташовується Кебехсенуф, навпроти Амсеті – Хапі (у "лінійних" композиціях ця тенденція відображається за рахунок розташування вказаних богів або по крайніх точках композицій, або по середніх). Нагадаємо, що у попередніх статтях "квадратною" композицією було прийнято називати такий тип розміщення, коли два боги розташовувались над двома іншими, тобто утворювали квадрат, у центрі якого розташовувалось "поховання Осіріса"; "лінійною" композицією було названо такий тип розміщення, коли з кожного боку від "поховання" розташовано по два боги, розміщеним один за одним, тобто в лінію.

Тема розміщення чотирьох богів у просторі представляє особливий інтерес у контексті релігійно-міфологічних уявлень, котрі пов'язують цих богів зі сторонами світу. Так, Амсеті ототожнювався із півднем, Хапі – із північчю, Дуамутеф – із сходом, а Кебехсенуф – із заходом [15, 79–80; 25, 59–60]. Якщо ввести в "канонічну" схему замість імен дітей Хора відповідні їм сторони світу, то можна отримати таку схему (для прикладу використовується один з трьох можливих варіантів розташування богів; при цьому потрібно розуміти, що є ще два варіанти, котрі є дзеркальним відображенням цієї схеми по вертикалі та по горизонталі, відповідно), котру умовно буде названо "компасом":

пд	пн
с	з

У двовимірному просторі (у "лінійних" композиціях) ця схема буде виглядати так:

с	пд	пн	з
---	----	----	---

Таке розташування сторін світу по відношенню одна до одної не має нічого спільного із нашим сьогоднішнім уявленням про земний простір, так як навіть розкручуючи зображення та прочитуючи з будь-якої сторони, схема не співпадає із сучасним компасним сприйняттям (коли північ–південь, захід–схід знаходяться по різних кінцях діагоналей вписаного квадрату). Але високий відсоток даного типу композиції дозволяє стверджувати, що дана схема не є випадковою, і навіть в контексті з ідентифікацією зі сторонами світу може нести смислове навантаження. Визначити закладений сенс і є завданням даної статті.

Для початку потрібно визначити особливості, котрі несе за собою дана схема розташування, а саме – пари, які вона утворює. Якщо розглядати схему в контексті сусідства богів/сторін світу, можна виділити такі пари: північ–південь, південь–схід, схід–захід та захід–північ (при цьому південь не знаходиться поруч із заходом, а північ – зі сходом). Далі потрібно розглянути ці пари в контексті того, що може їх об'єднувати.

Відомо, що в картині світу стародавніх єгиптян існувало безліч протиставлень (дуальних опозицій), характерних для міфологічного мислення [12, 151]. Так, Схід протиставлявся Заходу, як два різних світи, як народження та смерть, вічність-nНН та вічність-Dt [6, 147–179], сонце та місяць [24, 145], Ра і Осіріс, живий цар та мумія, порядок і хаос [26, 136–141], надземне та підземне [21, 280]. Схід єгиптяни називали iAbt, iAbtt, iAbty, iAby, що також перекладається і як "ліво", "ліворуч" [16, 30; 18, 8; 22, 14]. Захід, imnt, imnty, imntt, відповідно перекладається як "право", "праворуч" [16, 86–87; 18, 21].

Північ називали mHt, mHty, mHtt [17, 125–126; 18, 114; 22, 170]. Цікаво, що слово mHt (хоча і в дещо іншому написанні) означало болотисту місцевість у Нижньому Єгипті, тобто на півночі [17, 125; 18, 114]. Південь називався gsy, rst [18, 153; 22, 277–278], але мав ще одне, зовсім інше, слово для свого означення – m-xnt, котре також перекладається як "у напрямку півдня" [22, 170] (в написанні цього слова використовується детермінатив у вигляді човна). Це ж саме слово означало "обличчя". Такий зв'язок може простежуватись по причині того, що орієнтуючись у просторі, єгиптянин повертався обличчям у напрямку півдня, так як Ніл бере свій початок саме там. Можливо, що і звичне слово для позначення півночі споріднене зі словом, що означало потилицю [11, 55].

Р. Вілкінсон у своєму дослідженні храмової архітектури Стародавнього Єгипту вказує, що основою локальної топографії та головною орієнтацією по сторонах світу для єгиптян слугував саме Ніл. Тим не менш, він вказує, що в деяких випадках орієнтація за сонцем та зірками також сприймалась як пріоритетна і цей принцип є більш важливим, аніж це зазвичай визнається вченими [27, 36–37]. Незважаючи на те, що ці висновки стосуються орієнтації храму під час його закладання, вони можуть бути корисними і для даного дослідження.

Виходячи з усього вищевикладеного можна припустити, що на символічному рівні сонце слугувало орієнтацією по довготі (схід–захід), а Ніл – по широті (південь–північ), що виглядає достатньо логічним. Тому протиставлення півдня та півночі може бути настільки ж значущим, як і протиставлення заходу зі сходом. Основою таких опозицій можуть також бути розділення Єгипту на Верхній (південь) та Нижній (північ), світ живих (схід) та Царство мертвих (захід). Отже, абсолютно зрозумілим (навіть для сучасного сприйняття) починає здаватись розташування богів на протилежних позиціях (тобто – у дзеркальному відображенні по відношенню один до одного).

Наведемо наступний висновок, що може слідувати, виходячи із зображеної схеми: якщо схід протиставляється із заходом, а південь із північчю, то схід може асоціюватись (тобто – бути спорідненим) із півднем, а захід – із північчю. Дана теорія партнерства заснована на розташуванні цих пар з одного боку від "поховання Осіріса", тобто – поруч.

На користь цієї гіпотези свідчать такі факти: по-перше, Ніл протікає з півдня на північ, тобто південь є "початком", а північ – "кінцем", що зіставляється із асоціативним рядом по відношенню сходу та заходу. По-друге, якщо схід – це "ліво", а захід – "право" (виходячи з перекладу ієрогліфів), то це говорить про те, що при визначенні сходу і заходу єгиптяни дивились на південь. Це знову вказує на те, що південь був "початком", від якого простягається шлях; і як прочитання тексту та зображень проходить зліва-направо, що відповідає руху Сонця [6, 135], так і топографічне "прочитання" проходить з півдня на північ, що відповідає течії Нілу. На користь цього твердження виступає і спорідненість слів, що означають "південь" та "лице", і, можливо, слів, що означають "північ" та "потилицю" [11, 55]. Крім цього, можна звернутися до праці Е. Отто, де він, виділяючи дуальні опозиції nНН та Dt, зіставляє Верхній Єгипет з nНН, а Нижній – з Dt [24, 91–94]. Отже, Верхній Єгипет, південь – це nНН, а nНН – це схід; Нижній Єгипет, північ, – це Dt, а Dt – це захід.

Описане вище дає можливість зрозуміти принцип побудови давньоєгипетського "компасу", котрий, ґрунтуючись на даному дослідженні, відображає опозиції схід–захід, північ–південь, котрі зазвичай знаходяться на протилежних локусах по різних сторонам від "поховання Осіріса", а також пари схід–південь, захід–північ, котрі знаходяться поруч, по одну сторону від "поховання". Це вказує на ймовірний зв'язок дітей Хора зі сторонами світу та про наявність спатіальних уявлень в іконографії досліджуваної сцени у Птолемеївський період. Визначена закономірність також дає можливість зробити висновки, що якщо пари Амсеті-Хапі та Хапі-Кебехсенуф побудовані на принципі партнерства, то Дуамутеф з Кебехсенуфом і Амсеті із Хапі були антиподами (у системі географічних координат стародавніх єгиптян).

Окремо можна згадати і схему, що представляє 12% від загальної кількості джерел, проаналізованих в цьому контексті. Ця схема представлена не настільки часто, як перша, але все ж має певну статис-

тичну вагу у порівнянні із іншими варіантами. Згадана схема зображає по одну сторону від "поховання" Дуамутефа та Кебехсенуфа, по іншу – Амсеті та Хапі. При цьому на протилежних позиціях знаходяться Дуамутеф з Амсеті, та Хапі з Кебехсенуфом. Ця схема дещо суперечить нашим висновкам про партнерство богів, що знаходяться по один бік від "поховання", із подальшою асоціацією між собою. З іншого боку, вона підтримує думку про пари, за якою між Дуамутефом та Хапі і, в свою чергу, між Амсеті та Кебехсенуфом, немає жодних стосунків – ані таких, що протиставляють, ані тих, що споріднюють. Отже, дану схему можна також розглядати у контексті вищевикладених висновків, при цьому визначаючи у ній інший акцент (що робиться на протилежностях, на відміну від попередньої схеми, де акцентується спорідненість).

Сцена з дітьми Хора та "похованням Осіріса" в контексті *Gliedervergottung*

Наступне припущення полягає в тому, що уявлення, відображені в текстах *Gliedervergottung* (німецький термін *Gliedervergottung* [14], використовуються у єгиптологічній літературі різних країн [9] для позначення комплексу текстів "Обожнення частин (тіла)", як окремого жанру релігійно-заупокійної та магічної літератури [6, 209]), могли вплинути на іконографію досліджуваної сцени.

У цьому контексті можна знайти зіставлення дітей Хора із нігтями та пальцями померлого (СТ VI, 392 [19, 293]). Що може бути особливо цікавим в контексті даного аналізу – діти Хора зіставляються із руками та ногами померлого: Хапі: руки померлого (Pyr. § 149 [13, 32; 20, 42]; СТ VI, 392 [19, 293]); Дуамутеф: руки (Pyr. § 149 [13, 32; 20, 42]) і ноги (СТ VI, 392 [19, 293]) померлого; Амсеті: ноги (Pyr. § 149 [13, 32; 20, 42]) і руки (СТ VI, 392 [19, 293]) померлого; Кебехсенуф: ноги померлого (Pyr. § 149 [13, 32; 20, 42]; СТ VI, 392 [19, 293]).

Розглянемо досліджувану сцену (у її "квадратній" версії композиції) у контексті дітей Хора як охоронців кінцівок померлого. Якщо зазначений вплив мав місце, то Хапі має бути частіше розташованим зверху композиції, а Кебехсенуф – знизу. Для того щоб перевірити наявність впливу, потрібно використати дані про розташування богів, отримані у ході композиційно-типологічного аналізу. По цих даних розташування було таким (вказується лише варіант, що переважає): Дуамутеф знизу композиції – 55%, Амсеті згори композиції – 78%, Хапі згори композиції – 57%, Кебехсенуф знизу композиції – 80%.

Отримані дані відповідають вищевикладеним формулам: дані по Кебехсенуфу мають значну статистичну перевагу, що відносить його до "ніг" через розташування знизу композиції; дані по Хапі не мають яскраво вираженої переваги, але все ж його частіше розташовують в області рук; позиція Дуамутефа, як і Хапі, не має яскравої переваги, але частіше відноситься до області ніг; Амсеті із великою перевагою відноситься до області рук.

Результати не дають можливості стверджувати, але і не заперечують можливості впливу уявлень, відображених у текстах *Gliedervergottung*, на іконографію досліджуваної сцени у її "квадратній" варіації. Говорячи про Дуамутефа та Амсеті, котрі називаються і руками, і ногами у різних текстах, відповідність простежується із ідентифікацією у Текстах саркофагів. Це виглядає закономірним, враховуючи, що 17-та глава Книги мертвих є генетичним розвитком 335-го речіння Текстів саркофагів [5, 34]. Тож, у досліджуваній сцені можна знайти відображення формули, що продовжує традицію Текстів саркофагів, котра асоціює Амсеті та Хапі із руками померлого, а Дуамутефа з Кебехсенуфом – із його ногами.

На користь цієї гіпотези виступає і загальна побудова сцени (у "квадратних" композиціях), котра може символічно зображувати людину: малюнок "поховання Осіріса" може бути співставленим із тулубом, на якому, відповідно, знаходиться голова (померлого), а чотири боги, що знаходяться по сторонах, нагадують руки та ноги. Тож, якщо ця сцена може асоціюватись із символічним зображенням людини (під якою має розумітись померлий), видається можливим, що при розташуванні дітей Хора у композиції сцени, могло враховуватись і те, яким кінцівкам вони відповідали.

Отже, поширення статистичних даних на міфологічні категорії дозволило дійти цікавих і певною мірою несподіваних висновків. Ці висновки не тільки не суперечать відомостям про уявлення, що існували в Стародавньому Єгипті, але, в деяких аспектах, значно доповнюють їх.

Скорочення

- СТ Coffin Texts / Тексти саркофагів – de Buck A. The Egyptian Coffin Texts / Adrian de Buck. – Chicago : The University of Chicago Press, 1935–1961. – Vol. I–VII. – (OIP ; 34, 49, 64, 67, 73, 81, 87).
- Pyr. Тексти пірамід / Sethe K. Die altägyptischen Pyramidentexte, nach den Papierabdrücken und Photographien des Berliner Museums, neu herausgegeben und erläutert / Kurth Sethe. – Hildesheim : Georg Olms Verlagsbuchhandlung, 1960. – Bd. I–III.

Література

1. Бадж Е.А.У. Путешествие Души в Царстве Мертвых (Египетская Книга Мертвых) / Е. А. У. Бадж. – М. : Издательство Царева В. П., 2000. – 449 с.
2. Масалова К.Ю. Композиційно-типологічний аналіз сцени з синами Хора та "похованням Осіріса" 17-ї глави Книги мертвих у Птолемеївський період (частина перша) / Крістіна Юрїївна Масалова // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – 2013. – № 3. – С. 188–197.
3. Масалова К.Ю. Композиційно-типологічний аналіз сцени з синами Хора та "похованням Осіріса" 17-ї глави Книги мертвих у Птолемеївський період (частина друга) / Крістіна Юрїївна Масалова // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – 2013. – № 4. – С. 275–291.

4. Масалова К.Ю. Сцена з синами Хора та "похованням Осіріса" 17-ї глави Книги мертвих: джерельна база Птолемейського періоду / Крістіна Юріївна Масалова // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2013. – № 2. – С. 194–200.
5. Тарасенко М.О. 17-а глава давньоєгипетської Книги Мертвих / М. О. Тарасенко // Східний Світ. – 2002. – №2 (2001). – С. 29–65.
6. Тарасенко Н.А. Древнеегипетская мифология в изобразительной традиции Книги Мертвых (виньетки глав 16, 17 и 42 в Новом царстве – Третьем переходном периоде) / Н. А. Тарасенко. – К. : Интерпресс ЛТД, Киев. славист. ун-т, 2009. – 336 с.
7. Тарасенко Н.А. Изобразительная традиция Книги Мертвых (историографический анализ) / Н. А. Тарасенко // Сходознаство. – 2010. – № 52. – С. 14–40.
8. Тарасенко Н. А. Осирический миф и его персонажи в 17-й главе Книги Мертвых / Н. А. Тарасенко // Університет. – 2005. – № 1. – С. 14–37.
9. Тарасенко Н.А. Современное состояние изучения древнеегипетских текстов "Обожествления частей (тела)" ("Gliedervergottung") / Н. А. Тарасенко // Університет. – 2008. – № 4 (24). – С. 19–41.
10. Тарасенко М.О. До питання про походження 17-ї глави давньоєгипетської Книги Мертвих / М. О. Тарасенко // Східний Світ. – 2000. – № 2. – С. 43–58.
11. Франкфорт Г. В преддверии философии. Духовные искания древнего человека / Г. Франкфорт, Г.А. Франкфорт, Дж. Уилсон, Т. Якобсен. – М. : Наука, 1984. – 236 с.
12. Чегодаев М.А. Древнеегипетская Книга Мертвых – фрагменты перевода и комментарии / Чегодаев М. А. // Вопросы Истории. – 1994. – № 8. – С. 145–163.
13. Allen J.P. The Ancient Egyptian Pyramid Texts / James P. Allen. – Atlanta : Society of Biblical Literature, 2005. – 471 p.
14. Altenmüller H. "Gliedervergottung" // Lexikon der Ägyptologie / Berg. Von W. Helck, E. Otto. Hrsg. von W. Helck, W. Westendorf. – 1977. – Bd. II. – Kol. 624–627.
15. Bunson M.R. Encyclopedia of Ancient Egypt, Revised Edition / M. R. Bunson. – New York : Facts on File, Inc., 2002. – 462 p.
16. Erman A. Wörterbuch der Aegyptischen Sprache / Adolf Erman, Hermann Grapow. – Berlin : Akademie-Verlag, 1971. – Bd. I. – 583 s.
17. Erman A. Wörterbuch der Aegyptischen Sprache / Adolf Erman, Hermann Grapow. – Berlin : Akademie-Verlag, 1971. – Bd. II. – 506 s.
18. Faulkner R.O. A Concise Dictionary of Middle Egyptian / Raymond O. Faulkner. – Oxford : Griffith Institute, Ashmolean Museum, 1991. – 327 p.
19. Faulkner R.O. The Ancient Egyptian Coffin Texts / R. O. Faulkner. – Warminster : Aris & Phillips Ltd., 1977. – Vol. II. – 308 p.
20. Faulkner R.O. The Ancient Egyptian Pyramid Texts. – Oxford : Kessinger Publishing, 2004. – 436 p.
21. Konrad K. Architektur und Theologie. Pharaonische Tempelterminologie unter Berücksichtigung königsideologischer Aspekte / Königtum. Staat und Gesellschaft früher Hochkulturen. Bd. 5 / Hrsg. von R. Gundlach, D. Kreikenbom und M. Schade-Busch. – Wiesbaden, 2006. – 420 s.
22. Lesko L.H. A Dictionary of Late Egyptian / Leonard H. Lesko, Barbara Switalski Lesko. – Vol. 1. – Fall River : Fall River Modern Printing Co, 2002. – 390 p.
23. Naville E. Das Aegyptische Todtenbuch der XVIII. bis XX. Dynastie. Einleitung / Eduard Naville. – Berlin : Verlag von A. Asher & Co., 1886. – 204 s.
24. Otto E. Gott und Mensch nach den ägyptischen Tempelinschriften der griechisch-römischen Zeit: Eine Untersuchungen zur Phraseologie der Tempelinschriften / E. Otto // Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften. – Heidelberg, 1964. – №1. – 196 s.
25. Shaw I. The British Museum Dictionary of Ancient Egypt / I. Shaw, P. Nicholson. – Cairo : The American University in Cairo Press, 2002. – 328 p.
26. Westendorf W. Zweiheit, Dreiheit und Einheit in der altägyptischen Theologie / W. Westendorf // Zeitschrift für ägyptische Sprache und Altertumskunde. Bd. 100.2. Berlin, 1974. – S. 136–141.
27. Wilkinson R.H. The Complete Temples of Ancient Egypt / Richard H. Wilkinson. – London : Thames and Hudson, 2000. – 256 p.

References

1. Badzh E. A.U. Puteshestvie Dushi v Tsarstve Mertvyih (Egipetskaya Kniga Mertvyih) / E. A. U. Badzh. – М. : Izdatelstvo Tsareva V. P., 2000. – 449 с.
2. Masalova K.Yu. Kompozitsiyno-tipologichnyy analiz stseni z sinami Hora ta "pohovannyam Osirisa" 17-yi glavi Knigi mertvih u Ptolemeyivskiy period (chastina persha) / Kristina Yuriyivna Masalova // Visnik Derzhavnoyi akademiyi kerivnih kadriv kulturi i mistetstv : nauk. zhurnal. – 2013. – № 3. – S. 188–197.
3. Masalova K.Yu. Kompozitsiyno-tipologichnyy analiz stseni z sinami Hora ta "pohovannyam Osirisa" 17-yi glavi Knigi mertvih u Ptolemeyivskiy period (chastina druga) / Kristina Yuriyivna Masalova // Visnik Derzhavnoyi akademiyi kerivnih kadriv kulturi i mistetstv : nauk. zhurnal. – 2013. – № 4. – S. 275–291.
4. Masalova K.Yu. Stsena z sinami Hora ta "pohovannyam Osirisa" 17-yi glavi Knigi mertvih: dzherelna baza Ptolemeyivskogo periodu / Kristina Yuriyivna Masalova // Visnik Derzhavnoyi akademiyi kerivnih kadriv kulturi i mistetstv : nauk. zhurnal. – К. : Milenium, 2013. – № 2. – S. 194–200.
5. Tarasenko M.O. 17-a glava davnoegipetskoyi Knigi Mertvih / M. O. Tarasenko // Shidny Svit. – 2002. – №2 (2001). – S. 29–65.
6. Tarasenko N.A. Drevneegipetskaya mifologiya v izobrazitelnoy traditsii Knigi Mertvyih (vinetki glav 16, 17 i 42 v Novom tsarstve – Tretem perehodnom periode) / N. A. Tarasenko. – Kiev : "Interpress LTD", Kiev. slavist. un-t, 2009. – 336 с.

7. Tarasenko N.A. Izobraziteinaya traditsiya Knigi Mertvyih (istoriograficheskiy analiz) / N. A. Tarasenko // Shodoznavstvo. – 2010. – № 52. – S. 14–40.
8. Tarasenko N.A. Osiricheskiy mif i ego personazhi v 17-y glave Knigi Mertvyih / N. A. Tarasenko // Universitet. – 2005. – № 1. – S. 14–37.
9. Tarasenko N.A. Sovremennoe sostoyanie izucheniya drevneegipetskih tekstov "Obozhestvleniya chastey (tela)" ("Gliedervergottung") / N. A. Tarasenko // Universitet. – 2008. – № 4 (24). – S. 19–41.
10. Tarasenko M.O. Do pitannya pro pohodzhennya 17-yi glavi davnoegipetskoyi Knigi Mertvih / M. O. Tarasenko // Shidniy Svit. – 2000. – № 2. – S. 43–58.
11. Frankfort G. V preddverii filosofii. Duhovnyie iskaniya drevnego cheloveka / G. Frankfort, G.A. Frankfort, Dzh. Uilson, T. Yakobsen. – Moskva : Nauka, 1984. – 236 s.
12. Chegodaev M.A. Drevneegipetskaya Kniga Mertvyih – fragmenty perevoda i kommentarii / Chegodaev M. A. // Voprosyi Istorii. – 1994. – № 8. – S. 145–163.
13. Allen J.P. The Ancient Egyptian Pyramid Texts / James P. Allen. – Atlanta : Society of Biblical Literature, 2005. – 471 p.
14. Altenmüller H. "Gliedervergottung" // Lexikon der Ägyptologie / Berg. Von W. Helck, E. Otto. Hrsg. von W. Helck, W. Westendorf. – 1977. – Bd. II. – Kol. 624–627.
15. Bunson M.R. Encyclopedia of Ancient Egypt, Revised Edition / M. R. Bunson. – New York : Facts on File, Inc., 2002. – 462 p.
16. Erman A. Wörterbuch der Aegyptischen Sprache / Adolf Erman, Hermann Grapow. – Berlin : Akademie-Verlag, 1971. – Bd. I. – 583 s.
17. Erman A. Wörterbuch der Aegyptischen Sprache / Adolf Erman, Hermann Grapow. – Berlin : Akademie-Verlag, 1971. – Bd. II. – 506 s.
18. Faulkner R.O. A Concise Dictionary of Middle Egyptian / Raymond O. Faulkner. – Oxford : Griffith Institute, Ashmolean Museum, 1991. – 327 p.
19. Faulkner R.O. The Ancient Egyptian Coffin Texts / R. O. Faulkner. – Warminster : Aris & Phillips Ltd., 1977. – Vol. II. – 308 p.
20. Faulkner R.O. The Ancient Egyptian Pyramid Texts. – Oxford : Kessinger Publishing, 2004. – 436 p.
21. Konrad K. Architektur und Theologie. Pharaonische Tempelterminologie unter Berücksichtigung königsideologischer Aspekte / Königtum. Staat und Gesellschaft früher Hochkulturen. Bd. 5 / Hrsg. von R. Gundlach, D. Kreikenbom und M. Schade-Busch. – Wiesbaden, 2006. – 420 s.
22. Lesko L. H. A Dictionary of Late Egyptian / Leonard H. Lesko, Barbara Switalski Lesko. – Vol. 1. – Fall River : Fall River Modern Printing Co, 2002. – 390 p.
23. Naville E. Das Aegyptische Tottenbuch der XVIII. bis XX. Dynastie. Einleitung / Eduard Naville. – Berlin : Verlag von A. Asher & Co., 1886. – 204 s.
24. Otto E. Gott und Mensch nach den ägyptischen Tempelinschriften der griechisch-römischen Zeit: Eine Untersuchungen zur Phraseologie der Tempelinschriften / E. Otto // Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften. – Heidelberg, 1964. – №1. – 196 s.
25. Shaw I. The British Museum Dictionary of Ancient Egypt / I. Shaw, P. Nicholson. – Cairo : The American University in Cairo Press, 2002. – 328 p.
26. Westendorf W. Zweiheit, Dreiheit und Einheit in der altägyptischen Theologie / W. Westendorf // Zeitschrift für ägyptische Sprache und Altertumskunde. Bd. 100.2. Berlin, 1974. – S. 136–141.
27. Wilkinson R.H. The Complete Temples of Ancient Egypt / Richard H. Wilkinson. – London : Thames and Hudson, 2000. – 256 p.

УДК 392.7

Поплавська Аліна Вячеславівна
аспірантка Київського національного
університету культури і мистецтв

СИМВОЛІКА ГОСТИННОСТІ: ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена понятійно-категоріальному апарату символіки гостинності. Народна традиція шанобливого ставлення до "іншого", готовність з повагою приймати його як гостя представлена як своєрідна матриця, у межах якої формується модель поведінки української людини та етнокультурного творення соціуму. У зазначеному контексті дається тлумачення гостинності як духовно-ціннісного універсуму, а також споріднених з нею понять: "гість", "хліб", "рушник", "рукостискання", "поцілунок", "сидіння" тощо.

Ключові слова: гість, гостинність, хліб, рушник, рукостискання, поцілунок, сидіння.

Поплавская Алина Вячеславовна, аспирантка Киевского национального университета культуры и искусства

Символика гостеприимства: понятийно-категориальный аспект

Статья посвящена понятийно-категориальному апарату символики гостеприимства. Народная традиция уважительного отношения к "другому", готовность с уважением принимать его как гостя представлена как своеобразная матрица, в рамках которой формируется модель поведения украинского человека и этнокультурного созидания социума. В указанном контексте дается толкование гостеприимства как духовно-ценностного универсума, а также родственных ему понятий: "гость", "хлеб", "рушник", "рукопожатие", "поцелуй", "сидение" и др.

Ключевые слова: гость, гостеприимство, хлеб, рушник, рукопожатие, поцелуй, сидение.